

מראי מקומות- בבא מציעא ל"ו

מורדת כלום, לא לפטור ולא לחיוב [וצ"ע ממה דנשבע שמתה מחמת מלאכה, דשפיר מועיל אותה שבועה לפוטרו]. עוד כ' בשם הראב"ד דהא דקרי לה שבועה שהדיינין אותה אע"פ שהוא מחוייב, משום דמשיבין אותו שבועה שאינה ברשותו, ובהיא שייכא טענת נאנסה, שאומרינן שאינה ברשותו, אלא נאבדה בכך וכך, ומ"מ צ"ע.

(ה) **אתמר, שומר שמסר לשומר וכו'- ע' בחי' הגר"ח על הרמב"ם** (נזק"מ ד', י"א, ד"ה והנה יש), שכ' להסתפק למ"ד דשומר שמסר לשומר פטור, האם הפטור הוא משום דיכול להסתלק מדין שומר שלו, ובטל דין שומר לגמרי, או דנימא דודאי כיון דנכנס בשמירה, שוב אינו יכול להסתלק מזה, אלא דכיון דיהיב גברא בחריקי', מפטר בהכי, דהיינו בגדר שעשה שמירה, אבל לא דבטל דין שומר שלו כלל. וכן כ' שיש להסתפק אף למ"ד דחייב משום דאת מהימנת לי, דמשמע דבלאו סברא זו דאת מהימנת הי' פטור, ויש לע' למה פטור, האם משום דבטל דין שמירה שלו, או משום שעשה שמירה. וכ' דזה מבורר מהא דפליגי בציור דגרעי' לשמירתו אם בכה"ג חייב או לא, דצ"ל דלמ"ד דפטור אף בכה"ג, היינו משום דין סילוק שמירה, שהרי אין שייך לומר דיהיב לי' גברא בחריקי', שהרי אין זו בחריקי', דהשני אינו שומר כראשון. אע"כ מדין סילוק שמירה הוא, ובזה אין חילוק אם הגברא הוא בחריקי' או לא, שהרי מסולק הוא בשמירה. אלא דחייב משום הא גופא, דהא נסתלק משמירתו בלא השבה לבעלים. וכ' לבאר דבזה גופא פליגי אם שומר מסר לשומר חייב או פטור, דמ"ד דחייב ס"ל שאין שייך להסתלק מעיקר דין שמירתו, ולכן ודאי חייב היכא דגרעי' לשמירתו, ואף אם לא גרעה משמירתו, כיון דהפטור הוא ע"י הא דיהיב גברא בחריקאי, ע"כ יכול לומר דכיון דהיאך אינו נאמן לי בשבועתו, ע"כ זה חשיב דלא יהיב לי גברא בחריקאי. אבל למ"ד דשומר שמסר לשומר פטור, היינו משום דס"ל דיכול להסתלק משמירתו, וכיון שמסרה לבן דעת,

(א) **פעמים ששניהם בחטאת, כגון שמתה כדרכה ואמרו נאנסה- הק' הריטב"א ישנים**, הא איכא כפירת ממון, שהרי אם נאנסה, דהיינו שנטלוה לסטים, א"כ אין לבעלים אף הנבלה והעור, משא"כ אם מתה כדרכה, דאז עכ"פ יש לו הנבלה והעור, ולמה אינם חייבים אשם. ותי' דצ"ל דמתה כדרכה ואין הנבלה יפה כלום, או תיכף שמתה נפלה בנהר, וכדו'.

(ב) **נאנסה- העיר רש"י**, א"כ למה נשבע השואל כלל, הרי מודה שחייב. ותי' דלפי ר' הונא צריך לישבע שאינה ברשותו, ונשבע שנאנסה ואינה ברשותו. ולכא' כוונתו כמש"כ התוס' ר' פרץ, דנשבע שנאנסה, ואגב גררה נשבע ש"נאנסה ואינה ברשותי'.

(ג) **כגון שמתה כדרכה, ואמרו מתה מחמת מלאכה- הק' התוס' הרא"ש**, הרי השואל לא כפר כלום, שהרי הוא טוען דמתה מחמת מלאכה, והשוכר מודה לו בזה, והשואל הוא מסולק מן הבעלים הראשונים, כיון דבאמת מתה כדרכה, ואין הוא חייב אונסין לבעלים הראשונים, דגם השוכר נפטר מן המשכיר בזה, וא"כ מה כפירת ממון יש כאן. ותי' שאין כוונת הגמ' לומר שיהיו שני חיובים אלו שייכים כאחד, אלא כך דינו של שוכר לגבי משכיר, אי מתה כדרכה וטעין דמתה מחמת מלאכה, והכי נמי אי טעין שואל לשוכר. ורעק"א תי' דמיירי דמעיקרא תבע המשכיר להשואל, וכשנשבע שמת, חזרו ותבעו להשוכר מדין אנת מהימנת, ואם הי' השואל מודה דמתה כדרכה, היו הבעלים אומרים לשוכר דל אנת וכו', והי' הדין דהשואל משלם להבעלים, וע"כ שפיר מפסיד ממון להבעלים ע"י שבועתו. אולם ע"ע שם מה שהק' על תי' זו, והניח בצ"ע.

(ד) **לאפוקי מדר' אמי דאמר כל שבועה שהדיינים משיבין אותה אין חייבין עליה משום שבועת ביטוי- כ' הריטב"א ישנים** דמשבועת שוכר קא פשיט, אבל שבועת שואל לאו דיינין משיבין אותה שבועה שלא לצורך, כי השבועה זו אינה מעלה או

ממש, שהרי מסרה לש"ח, והרי רק כגו"א, והרי כתוב תוס' לקמן (צג:) דתחלתו בגו"א וסופו באונס פטור, וא"כ ע"כ אי"ז הביאור בהא דס"ל לר' יוחנן דהיכא דגרע' לשמירתו חייב, וע"ש מש"כ לפרש באו"א.

(ח) **איתיבי'... השוכר פרה מחבירו וכו'- הק' רעק"א** (מערכה, אות ה'), מהו קו' הגמ', למה לא נוקמי' בדרכו של המשכיר להשאיל לזה. וע' ביד דוד שהביא קו' זו מהשער אפרים, והוכיח השער אפרים מזה דדוחק הוא לתרץ כן, וע' ביד דוד מה שציידד ליישב באו"א.

(ט) **אי הכי, לבעלים בעי לשלומי- הק' הרש"ש**, כיון דשניהם אינם יכולים להשאילו אלא ברשות שניהם, א"כ למה לא אמרי' דצריך השואל לשלם לשניהם, דשניהם הוו כבעלים. ותי' דלשון המשנה משמע דהשואל על כל משך השכירות, ולכן הוי כאילו נתבטל השכירות לגמרי, הואיל דנסתלק השוכר מכל זכות שהי' לו בגוה, וגם מחיוב שמירה, וא"כ שוב אין להמשכיר שום עסק עם השוכר, ורק עם השואל. וע"ז תי' הגמ' דא"ל לדעתך, וא"כ נמצא דלא נסתלק עדיין מדין שמירתה.

(י) **את מהימנת לי בשבועה, האיך לא מהימן לי בשבועה- ע' ברא"ש** (פרק א', סי' ג'), שהביא שיש מקשים, למה אין השומר ראשון פטור מלישבע ע"י הע"א, דהיינו השומר שני. וכ' הרא"ש דלק"מ, דהא חיובו דראשון משום שאינו יכול לישבע הוא, וכיון שהראשון מחוייב ממון להבעלים מדין מתוך שאינו יכול לישבע משלם, לכך לא מהני הע"א לפוטרו, שהרי אין ע"א מהני לפוטרו ממון. וע' בקהלות יעקב (ל"ז) שהביא שכ"כ הרמב"ן (מלחמת בריש מסכתין) וכמה ראשונים, דיסוד החיוב של השומר ראשון הוא מדין מתושאיל"מ. אולם הביא מהקצות (ש"מ, ד') מהרא"ה שמפרש החיוב תשלומין של השומר באו"א, דמדין איני יודע אם פרעתין הוא, דכיון דיכול הבעלים לטעון שאינו מאמין להשומר השני, א"כ ע"י מה שמסרו לשני הרי הוא פשע, רק שיש ספק אם נפטר ע"י אונס שנעשה אח"כ, ובספק זה

אף אם הבעלים טען שאינו נאמן לו, מ"מ הרי הוא מסרה לבר דעת, ושפיר פטר עצמו בזה.

(ו) **רב אמר פטור- פרש"י**, מכל מה שהי' נפטר אם שמרה הוא עצמו. מבואר מדברי רש"י כאן, וכ"כ בב"ק (יא:), שאין השומר יכול לפטור עצמו במה שהי' הוא עצמו חייב. אולם ע' ברמב"ן שכ' דאם ש"ש מוסר לש"ש, אז הראשון פטור לגמרי, דיהיב גברא בחריק'י. וכ"כ הרשב"א, דאם פשע בה שומר שני, אז פטור הראשון, ואפי' אם אין לשני מה לשלם, שהרי יכול לומר אותיבי לך גברא בן דעת דקאי בחריקאי (וזה נוגע אף למ"ד דשומר שמסר לשומר חייב, אם מסרו למי שהבעלים רגילים להפקיד גבי', דבכה"ג השומר פטור, הדין הוא לפי ראשונים אלו דגם אם פשע השני יהי' הראשון פטור, אף אם אין לשני מעות). אבל כ' הרמב"ן והרשב"א דאם השני הוא ש"ח, ונשבע שנגנב או נאבד, אז ודאי הדין הוא דהראשון חייב. **אולם ע' בריטב"א** שהביא מיש שפירשו דס"ל דאם ש"ש נותנו לש"ח, גם הש"ש פטור מגו"א, כיון דסכ"ס נתנה לבן דעת. ותמה הריטב"א ע"ז, דא"כ נמצא ש"ש יכול לפטור עצמו ויהי' דינו כדין ש"ח, וזה א"א, דמי פטור ומי מחל לו. וע' בשיעורי ר' שמואל (רעט) שהביא דברי הריטב"א, וכ' דלפי מש"כ בחי' הגר"ח על הרמב"ם שהבאנו לעיל, דמה ששומר שמסר לשומר פטור אינו משום דקיים דין שמירה שלו, אלא משום שהוא מסתלק מעיקר דין שמירה שלו, ובטל דין שמירה שלו לגמרי, א"כ יובן שיטה זו ששומר שכר שמסר לש"ח פטור לגמרי, דסכ"ס הרי נסתלק מדין שמירה שלו.

(ז) **ולטעמי' דר' יוחנן, לא מבעיא שומר שכר שמסר לש"ח, דגרועי גרעה לשמירתו, וכו'- כ' בשיעורי ר' שמואל** (רפ) דמשמע מדברי הגמ' שיש סברא לחייבו היכא דגרע לשמירתו, אפי' בלא סברא דאין רצוני וכו'. וכ' דלכאו' היינו משום דמה שגרעה משמירתו גופא הוי פשיעה, ולכן אף אם נאנס אצל השני חייב, משום דתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב, וגם אם יביא עדים שנאנס אצל השני, יתחייב. אבל העיר ע"ז, הרי כאן בגרע' לשמירה לא הוי פשיעה

זאבים וגניבת לסטים, וגם הוי פשיעה קצת לענין מיתה ע"י הבל, א"כ אמרי' דאפי' למ"ד תחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור, דכאן חייב. וע"ע בריטב"א שכ' כע"ז בשם תוס', דהבלא דאגם לא שכיח דקטיל לחיובי עלי', אלא דהיכא דפשע לגבי מילי אחרוני, תלינן בה כל מידי, ואפי' מילתא דלא שכיח, כיון דאפשר דמת מחמת'. וע"ע שם דתי' דמשום כח דרבא נקט פשע בה, ומשמע דלתירוץ זה אה"נ, לפי אביי אפי' אם לא פשע בה, יהי' חייב אם מביאו לאגם ומת, דאמרי' דפשיעה הוא כלפי הבל האגם.

(ד) מלאך המות מה לי הכא ומה לי התם - ע'

בחי' ר' ראובן (כ"א, א') שביאר דסברא זו היינו דאינו חייב א"כ בא האונס מחמת הפשיעה, אבל אם לא בא האונס מחמת הפשיעה, פטור. והביא דתוס' לקמן (עח). דנח' הראשונים, הרי"ף ס"ל דאביי פליג אהך סברא גופא, וס"ל דלמ"ד דתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב, היינו אפי' אם לא בא האונס מחמת הפשיעה. ותוס' שם דחה ראיתו, די"ל דהך מ"ד דס"ל דחייב נמי סמך אהך טעמא דהבלא דאגמא קטלה, וכן מוכח מתוס' כאן, דכ' דגם אליבא דאביי בעינן אונס שבא מחמת פשיעה. וכ' דלכאו' לפי שי' הרי"ף, י"ל דהמחייב של פשיעה הוא הפשיעה גופא, אלא דהיכא דלא נעשה שום דבר, א"כ יכול לומר הרי שלך לפניך, אבל אם מאיזה טעם שהוא אין דבר שפשע בו שם, אינו יכול לומר כן, וחייב. ומ"ד דתחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור, וכן לדעת רבא, צ"ל שאין המחייב הפשיעה גופא, אלא ההיזק שבא מחמת הפשיעה, ולמ"ד דתחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור, לא חשיב דהפשיעה גרם ההיזק, ולמ"ד חייב, יכולין לומר דההיזק בא מחמת הפשיעה. וע"ש עוד בענין זה באריכות.

(טו) מלאך המות מה לי הכא ומה לי התם - יש

לע', א"כ למה הוי שואל חייב במתה כדרכה, לימא דמלאך המות מה לי הכא וכו'. וכ' הרשב"א דשאני שואל, דכיון דכל הנאה שלו, אוקמה רחמנא ברשותי' כאילו שלו הי', חוץ ממתה מחמת מלאכה, כיון שיכול לטעון דלאו לאוקמה בכילתא שאלתיה. והשטמ"ק

הו"ל איני יודע אם פרעתך. וע"ש בקה"י שהביא מה שהק' הקצות, דלכאו' גם בצירור שהוא דומה לאיני יודע אם נתחייבתי, דמבואר דפטור לפי הרא"ה, ולמה, תיפוק לי' מדין מתוך וכו'. ותי' הקצות ע"פ מה דמשמע מהרמב"ם והמגיד משנה, דעיקר שבועת השומרים הוא שבועה שאינה ברשותי, וכל שבועות אחרות באים מדין גלגול שבועה. וא"כ, י"ל דהיכא דלא שייך לישבע שבועה שאינה ברשותי, וכגון שהנבלה לפנינו, וכדו', ממילא לא יהי' שום שבועה, וא"כ ממילא יהי' פטור מכל השבועות, ולא שייך מתוך וכו'.

(יא) את מהימנת לי בשבועה, וכו' - כ' הרא"ש

(סוף סי' ר'), דאפי' אם כ"ע ידעי ששומר שני זה הוא אדם טוב וכשר יותר מן הראשון, מ"מ יכול לומר את מהימנת לי וכו', דדאין לך להאמין עליו בשבועה כל מי שאין לי עסק עמו". אולם ע' בתוס' בב"ק (יא: ד"ה את) שכ' "לפי טעם זה, אם השני נאמן יותר מן הראשון, נראה דפטור". וע' בים של שלמה (ב"ק א', ל"ב) שכ' שאין מח' תוס' והרא"ש, דכוונת תוס' לומר דידוע שהוא איש נאמן כלפי המפקיד, ולא רק שהוא איש כשר (תדע, שהרא"ש לא כ' לשון נאמן, וגם לא הביא דברי תוס' לחלוק עליו).

(יב) את מהימנת לי בשבועה, וכו' - כ' תוס'

דלפי"ז, היכא שיכול הראשון לישבע על האונס, או שיש עדים בדבר, פטור, דלא ס"ל לרבא להך טעם דאין רצוני וכו'. וע' בלחם משנה (שכירות א', ד'), שהק' דמה מהני עדים לפוטרו, הרי תחלתו בפשיעה הוא, שהרי אם לא היו עדים שם, לא יהי' השני חייב, ואינו נאמן להבעלים בשבועה, וא"כ הו"ל תחלתו בפשיעה וסופו באונס, דקיי"ל דחייב. ותי' דא"ז חשיב תחלתו בפשיעה, דהא נתנה לש"ש כמותו, וזה לא חשיב תחלתו בפשיעה.

(יג) הבלא דאגמא קטלה - הק' הרא"ש (ז'), א"כ,

אפי' אם לא פשע בה, אלא הביאה בעצמו לאגם, מ"מ לימא דיהי' חייב, דהא הבלא דאגמא קטלה. ותי' שא"ז פשיעה גמורה לענין הבל, אלא דכיון דפשע לענין הריגת

הביא בשם הראב"ד לתרץ, "ואיכא למימר משום דא"ל משאיל לשואל, א"נ שבקת מלאך המות, בביתך הוה קיימא, ולדידך הוה משעבדא כל ימי שאלתה, הלכך כי מתה לדידך מתה, וכי קיימא לדידך קיימא" [וצ"ע].

(זז) א"ל אביי לרבא, לדידך דאמרת מלאך המות מה לי הכא ומה לי התם, וכו' - הק' התוס' הרא"ש, תקשי אביי לנפשי, בשלמא לענין הא דאגם, י"ל דהבלא דאגמא קטלה. אבל לענין קו' ר' אבא בר ממל ממתני', אין שייך סברא דהבלא דאגמא, וא"כ לכאו' גם אביי מודה לרבא. ותי' דלא הי' אביי צריך לטעמא דהבלא דאגמא אלא למ"ד דתחלתו בפשיעה וסופו באונס פטור, אבל למ"ד חייב, חייב בלא"ה. ור' יוחנן דס"ל דחייב משום דאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, היינו משום דס"ל דתחלתו בפשיעה וסופו באונס חייב. והריטב"א תי' באו"א קצת, דס"ל לאביי דפשיעה היא מה שנתנו ביד אחר, וכיון שכן, אמרי' דכמו שמודה רבא בהא דנגנבה ומתה, דא"נ שבקה מלאך המות, בבית הגנב הוה קיים, ה"ה לענין זה, אמרי' דכיון דפשע, א"נ מתה כדרכה שם, לא אמרי' דמלאך המות מה לי הכי מה לי התם.

(זז) א"ל, לדידכו דמתניתו אין רצוני וכו' - פרש"י, אנא לא ס"ל לא אתקפתא ולא שינויא, דלדידי דאמרי טעמא משום דלא מהימן לי בשבועה, ליכא להק' כלל, שהרי השוכר עצמו נשבע לו. והק' הרשב"א, א"כ ל"ל לרבא להאריך כ"כ, הול"ל דדידך סבירא להו, ואנא לא ס"ל כוותיהו. (ב) הא אביי מייתי ראי' מדידהו, וראיתו אכתי במקומה עומדת. וע"ש איך שפי' הרשב"א דיחוי של רבא באו"א.